

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ХАБАРШЫСЫ

Гуманитарлық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК ТОРАЙҒЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА

Гуманитарная серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3439

№ 1 (2024)

Павлодар

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета**

Гуманитарная серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

KZ46VPY00029271

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области истории,
правоведения и общественных наук

Подписной индекс – 76131

<https://doi.org/10.48081/PBYI7118>

Бас редакторы – главный редактор

Бегимтаев А. И.

к.полит.н.

Заместитель главного редактора

Шамшудинова Г. Т., *доктор PhD,*

ассоц. профессор

Ответственный секретарь

Турлыбекова А. М., *к.и.н., ассоц. профессор*

Редакция алкасы – Редакционная коллегия

Акишев А. А.,	<i>д.полит.н., профессор;</i>
Алтыбасарова М. А.,	<i>к.полит.н., доцент;</i>
Ветренко И. А.,	<i>д.полит.н., профессор (Россия);</i>
Шашкова Я. Ю.,	<i>д.полит.н., профессор, (Россия)</i>
Дронзина Т. А.,	<i>д.полит.н., профессор (София, Болгария)</i>
Абдикакимов М. Т.,	<i>доктор PhD</i>
Ермаханова С. А.,	<i>к.социол.н;</i>
Сағиқызы А.,	<i>д.филос.н., профессор;</i>
Кожамжарова М. Ж.,	<i>к.филос.н;</i>
Ахметова Г. Г.,	<i>к.филос.н., профессор;</i>
Уызбасва А. А.,	<i>доктор PhD;</i>
Аубакирова С. С.,	<i>доктор PhD</i>
Альмуханов С. Х.,	<i>к.филос.н., профессор;</i>
Кадыралиева А. М.,	<i>доктор PhD;</i>
Манасова М. М.,	<i>доктор PhD;</i>
Ахмеджанова Г. Б.,	<i>д.ю.н., профессор;</i>
Олжабаев Б. Х.,	<i>к.ю.н., ассоц. профессор;</i>
Ишеков К. А.,	<i>д.ю.н., профессор (Россия);</i>
Таштемханова Р. М.,	<i>д.и.н., профессор;</i>
Азербайев А. Д.,	<i>доктор PhD;</i>
Шокубаева З. Ж.	<i>(тех. редактор).</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

«ӘЛЕУМЕТТАНУ» СЕКЦИЯСЫ

FTMAP 04.11.91

<https://doi.org/10.48081/DDGA7067>***С. А. Ұзақова¹, А. А. Камиева²**^{1,2}Халықаралық академиялық университеті,

Қазақстан Республикасы, Орал қ.

*e-mail: salimal966@mail.ru

**ӘЛ-АУҚАТ ЖӘНЕ ОТБАСЫЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР:
ГҮЛДЕНГЕН ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ОТБАСЫНЫҢ МОДЕЛІН
ҚҰРУ («ЕГЕМЕНДІ ҚАЗАҚСТАН» ГАЗЕТІН ЗЕРТТЕУДЕН)**

Мақалада отбасы мен әл-ауқат тұжырымдамасының ерекшелігі және олардың гүлденген қазақстандық отбасы моделін және бүкіл қазақстандық қоғамның әл-ауқатын құруға әсері қарастырылады. Қазақстандық отбасының әл-ауқаты қоғамның мағаналық матрицасын құру ретінде құндылықтарды интериоризациялау үдерісімен тығыз байланысты екендігіне баса айтылады. Бұқаралық ақпарат құралдарының Қазақстандықтардың отбасылық әл-ауқаты туралы жалпы мағыналы идеяларын жаңғыртуға әсер ету ерекшеліктерін ашу мақсатында автор «ЕгемендіҚазақстан» газетіне контент-талдау жүргізді, бұл қарапайым азаматтар оқитын газетте негүрлым мазмұнды жарияланымдардың бір бөлігін іріктеуге мүмкіндік берді. Газеттің талдауы көрсеткендей, отбасының әл-ауқатына қатысты көзқарастардың қалыптасуы қандай құрылымдарға байланысты, бұл категориялар ресми риторикада көрсетілген. Зерттеу нәтижесінде әл-ауқат пен отбасылық құндылықтар объективті қолданыстағы әлеуметтік ортаның, отбасы мен қоғамның әл-ауқатының маңызды көрсеткіші болып табылады деген қорытынды жасалды. Қоғамда әлеуметтік-мәдени орта ретінде қалыптасқан құндылықтар жеке тұлғаның құрылымына берік енеді, ұрпақтар арасында таратылады және бүкіл қоғамның отбасылық әл-ауқаты мен әл-ауқатының деңгейіне әсер етеді. Авторлар әл-ауқат пен отбасылық құндылықтар объективті қолданыстағы әлеуметтік ортаның, отбасының және жалпы

қоғамның әл-ауқатының маңызды көрсеткіші болып табылатынын атап көрсетеді.

Кілтті сөздер: әл-ауқат, отбасы, теңсіздік, экономика, кедейлік, өмір сапасы, санаттар, қажеттілік.

Кіріспе

Қазіргі қоғамда қоғамның барлық мүшелерінің көптеген моральдық критерийлері, нормалары, құндылықтары, идеялары аномиялық трансгрессияға ұшырайды. Қоғамдық, отбасылық және жеке әл-ауқатқа қол жеткізу критерийлері мен шарттарына қатысты екпіндердің, басымдықтардың, соның ішінде-байытудың заңсыз және девиантты тәжірибелеріне жол беру жағына қарай жылжу деп аталады. Осыған байланысты аномикалық өзгеретін құндылықтардың сипаты мен отбасының және қоғамның әл-ауқатына әсерін түсіну егжей-тегжейлі талдауды қажет етеді. Отбасының әл-ауқатының өзгеру векторы тек отбасылық топ ішіндегі тұлғааралық қатынастармен ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік-саяси, экономикалық, Ұлттық жағдайлар мен басымдықтармен, әлеуметтік идеологиямен анықталады. Бұл мақалада біз әл-ауқат ұғымын кеңінен қарастырамыз, сондықтан ол біздің түсінігімізде әл-ауқат ұғымымен үйлеседі.

Материалдар мен әдістер

Әл-ауқат функционалдық құндылықтар арасында ерекше орынға ие. Әл-ауқаттың әлеуметтік-экономикалық теориялары қоғаммен бірге дамыған және тұтастай алғанда қоғамның әл-ауқатын кірістер, ресурстар, тауарлар мен қызметтерді тұтыну жиынтығы ретінде қалыптастыруды түсінуден, әл-ауқатты жеке топтар, жеке адамдар тұрғысынан түсіндіруге дейін дамыған көптеген тұжырымдамалармен ұсынылған. Әл-ауқат теориялары А. Смиттің [1, б. 647], К. Маркстің [2, б. 89] классикалық еңбектерінде дамыды, олар барлық экономикалық процестердің әлеуметтік тамырлануында оның қалыптасуының экономикалық тетіктерін көрсетті. Жеке және қоғамдық әл-ауқат әлеуметтік-экономикалық утилитаристік теориясының XIX-XX ғасырларының басында үстемдік ететін саладағы негізгі проблема болып табылады [3, б. 411].

Маршалл А. [10, б. 77] маржинализм, неоклассикалық саяси экономика ұғымдарының дамуы негізінде әл-ауқаттың әлеуметтік-экономикалық теориясының дамуына айтарлықтай үлес қосты. Г. Саймон [5, б. 54] әл-ауқатты индивидуалистік тұрғыдан түсіндірді және оған жету жолдарын жеке таңдау механизмдерін көрсетті. Қоғамдық таңдау тұжырымдамасына айтарлықтай үлес әр-түрлі әлеуметтік топтардың қажеттіліктерінің айырмашылықтары мен мүдделерді үйлестірудің әлеуметтік-экономикалық тетіктерін ашқан Дж.Бьюкененге.

А. Сен [4, б. 160] бостандық, құқықтар, жалпыға бірдей өзара тәуелділік ұғымдарына және этикалық маңызды тұжырымдардың көптігін мойындауға байланысты әл-ауқат теориясының дамуын байланыстырды. Бүгінгі таңда батыстық әл-ауқат теорияларында адамның жеке басының басымдық принципін, гуманистік нормалар мен құндылықтарға негізделуін, оның жеке, ұжымдық, корпоративті және әлеуметтік табиғатының арақатынасы тұрғысынан қарастыратын әл-ауқаттың кеңейтілген түсіндірмесі басым.

Нәтижелер және талқылау

Қазіргі Қазақстан, посткеңестік кеңістіктегі барлық елдер сияқты, өмірдің барлық салаларында болып жатқан өзгерістерді бастан кешуде.

Трансформацияның саяси және экономикалық жүйесіндегі өзгерістерден басқа, мәдениет, ойлау, құндылықтар ұшырайды. Осы әсердің нәтижесінде жаңа сәйкестендіру модельдері мен әлеуметтік қатынастардың жаңа формалары пайда болады. Қазақстан халқының құндылық қатынастарының құрылымындағы өзгерістердің себебі негізінен жаһандану процестерінің әсері болып табылады, нәтижесінде жаңа сәйкестендіру модельдері мен әлеуметтік қатынастардың жаңа нысандары пайда болады [7, б. 89]. Этномәдени дәстүрлерге байланысты әр түрлі қарқындылықтағы осы тенденциялардың әсерінен адам репродукциясының рухани негіздері қайта бағаланады, туыстық және ата-аналық құндылықтар төмендеп бостандық, қауіпсіздік және жеке жайлылық құндылықтары басым бола бастайды. Қазіргі Қазақстан халқының құндылықтарының түрленуі саяси, экономикалық және мәдени контексттің өзгеруіне, сондай-ақ сыртқы факторларға байланысты ішкі себептерге байланысты. Бүгін біз ұрпақтардың көбеюіне байланысты негізгі отбасылық құндылық бағдарларының өзгеруін байқаймыз, өйткені көбею бүгінде жыныстық белсенділік болмаған кезде болуы мүмкін.

Сонымен қатар, негізі дәстүрлі құндылықтар болған қазіргі қазақстандықтардың қоғамдық санасында [7, б. 115] отбасына қатысты сақтықпен, бірақ сенімді түрде құндылық бағдарларының жаңа жүйесі қалыптасуда. Бұл құндылықтар ұрпақтар арасындағы байланыстар тұрғысынан бөлінеді, нәтижесінде қазақстандық қоғам көбінесе қарама-қайшы құндылықтардың тасымалдаушылары болып табылады. Бұл процестер адамзат қоғамының барлық институттарына, соның ішінде отбасына әсер етеді. Бұл осы процестердің қазіргі қазақстандықтардың отбасылық әл-ауқатын бағалауға әсерін қадағалау қажеттілігін туғызады [9, б. 589].

Тарих бойы дәстүрлі этномәдени ерекшеліктер отбасылық рөлдерді бөлу процестерін және қазақстандық қоғам ішіндегі гендерлік әлеуметтену процестерін нақты айқындады. Рудың дәстүрлері адамның санасында тұрақты болып шығады, бұл осы күнге дейін рудың әдет-ғұрыптары мен әдет-

ғұрыптарының, нормалары мен ережелерінің сақталуын түсіндіреді. О.Сегізбаев атап өткендей, «ауыздан-ауызға, ұрпақтан-ұрпаққа» берілетін мәдениет көшпелі халықтар үшін орасан зор маңызға ие болды.

«Қазақ халқы мәдениетінің ауызша дамуы – мифтер, айтыстар, эпостар, ертегілер, мақал - мәтелдер, фразеологиялық бірліктер - ерекше тарихи құбылыс, ал халық акындары, жыраулар, риторика шеберлері-шешендер ризашылықпен еске алуда маңызды орын алады. Олар ұрпақтан-ұрпаққа әлемді сезіну тәсілі мен жинақталған тарихи тәжірибені жеткізді». [9, б. 107].

Кез-келген қоғам және оған тән дәстүрлер отбасының белгілі бір нормативтік моделін және оның әл-ауқатын тудырады. Қоғам дамуының әрбір келесі кезеңі, әрине, отбасын құрудың өзіндік түріне, сондай-ақ отбасы мүшелері арасындағы қатынастарға, құндылық басымдықтары мен құрылыс модельдеріне сәйкес келеді. Қазақстан Адами даму деңгейі жоғары елдерге жатады. Бұл Ресейдегіден төмен және соңғы жылдары өмір сүру деңгейі айтарлықтай төмендей бастады, соның ішінде кедейліктің ауқымы мен тереңдігінің артуы, Жұмыспен қамтудың төмендігі, капиталға, әлеуметтік және экономикалық инфрақұрылым мен қызметтерге қол жетімділіктің кедергілері, жан басына шаққандағы кірістің төмендеуі, бұл халықтың өмір сүру деңгейінің ғана емес, сонымен бірге өмір сүру сапасының да айтарлықтай төмендеуіне әкеледі.

Бұған қоғамдық, отбасылық және жеке әл-ауқаттың негізі болып табылатын жұмыспен қамту, денсаулық сақтау, білім беру, туудың төмендеуі, өлім-жітімнің өсуі және т.б. мәселелердің болуы қосылуы мүмкін. Қазақстандықтардың әл-ауқатының өзін-өзі диагностикалауы, ең алдымен, өзінің материалдық жағдайы мен балаларының әл-ауқатын, отбасы мүшелерінің жауапкершілігін, ерлі-зайыптылардың дәстүрлі отбасылық ұрпақаралық қолдауы мен моноэтностығын салыстыру арқылы анықталады. Оның болашағы негізінен мемлекеттің көмегіне деген патерналистік үміттермен, табысты некемен және 3 есе аз - отбасының, жеке адамның әл-ауқатын қамтамасыз ету факторы ретінде табысты мансаппен байланысты [10, б. 79].

Зерттеудің мақсаты-баспа газет БАҚ-тың қазақстандық отбасының және бүкіл қазақстандық қоғамның әл-ауқатының үлгісін құруға әсерін анықтау. Жұмыс материалы 3 жыл ішінде «Егеменді Қазақстан» газет басылымдарын іріктеу болды. Зерттеу міндеті «ЕгемендіҚазақстан» газетінің отбасы және отбасылық құндылықтар туралы материалдарының мазмұнын қоғамдық және отбасылық әл-ауқаттың заманауи құрылымына талдау болды. Зерттеу әдістері: мақала жазу, құралдар жинағы және зерттеу процедураларын жүзеге асыру барысында автор ғалымдардың еңбектерінде ұсынылған сапалық және сандық талдаудың әдіснамалық және әдістемелік принциптеріне сүйенді.

Баспа газет БАҚ-тың гүлденген қазақстандық отбасы моделін және бүкіл қазақстандық қоғамның әл-ауқатын құруға әсерін түсіну және талдау үшін біз ең көп оқылатын газеттің газет басылымдарына зерттеу жүргіздік, бұл тиімді талдау үшін орталық және аймақтық газеттердегі ең мазмұнды басылымдардың бір бөлігін тандауға мүмкіндік берді.

Позитивті және жағымсыз бейнелер көбінесе бұқаралық ақпарат құралдарының көмегімен жасалатындықтан, жұмыста біз бүкіл қоғамның әл-ауқатының көрінісі ретінде отбасы мен неке бейнесін құрудағы баспа құралдарының рөліне ерекше назар аударамыз. Э.Дюркгейм өз уақытында қоғам өміріндегі қоғамдық дискурстардың басым маңыздылығы туралы жазды, сонымен қатар классик қоғамды идеялар, сенімдер жиынтығы, демек, құбылыстар туралы идеялар, тақырыптар, яғни Дискурстар жиынтығы деп түсінді. Ол рухани өмір қоғамдық өмірдің ажырамас бөлігі ретінде біздің жеке санамыздан асып түсетін ұжымдық идеяларға негізделген деп тұжырымдады [8, б. 14]. Зерттеу барысында біз «Егеменді Қазақстан» газетінің 3 жылдағы электронды басылымдарын талдадық. Пайдаланылған баспа құралдарын таңдау таңдалған газеттің үлкен оқырмандарына, оның мәртебесіне және баспа түрінде де, электронды түрде де қол жетімділігіне байланысты. 800-ден астам басылым қаралды, олардың жартысынан көбі «отбасы», «әл-ауқат», «мемлекетті қолдау», «әл-ауқат», «Бақытты отбасы» және т. б.

Басылым объектісінің екі бағыты болды: бірінші жағдайда басылымның объектісі адам мен отбасы болды, ал екіншісінде мемлекет және оның әлеуметтік құрылымдары – органдар немесе заңнама болды. Мемлекеттік даму моделі, ресми саясат және заңнамалық бастамалар туралы баспасөздің отбасы мен отбасылық әл-ауқат мәселелеріне қызығушылығын арттырудың басым факторлары ретінде айтуға болады [9, б. 590]. Деректер көрсеткендей, отбасылық мінез-құлықты қалыптастыру тұрғысынан неғұрлым пәрменді жарияланым түрлері Қазақстанның мемлекеттік даму міндеттеріне баса назар аударумен байланысты. Осылайша, мемлекет дәстүрлі отбасылық құндылықтарды сақтауға тырысады (яғни, бұл туралы өзінің мемлекеттік саясатының бір бөлігі ретінде қарастырады, оның ішінде отбасы мен оның дәстүрлі құндылықтары туралы газет пен басылымдарды қолдау форматында).

Ел Президентінің осы мәселелерді шешудегі және әлеуметтік дамудың алға қойған міндеттерін шешудегі рөліне баса назар аудару мүмкін емес. Ең энергетикалық отбасы, отбасы мен мектеп біртұтас, отбасы-менің мақтанышым және қолдауым, осылайша өткізілетін іс – шаралардың басты мақсаты-отбасын, отбасылық құндылықтарды және салауатты қарым-қатынастарды нығайту болып табылады. Мемлекет жүргізіп жатқан оң іс – шаралардың қатарында

әлеуметтік жобаларды, төлемдерді іске асыру, дағдарыс орталықтарын, әлеуметтік қызметтерді, сенім телефондарын ашу және т. б. бар.

Айта кетейік, отбасы, отбасылық құндылықтар, әл-ауқат туралы ақпаратты тарату газет материалының құрылымында айтарлықтай көлемге ие, бұл қазақстандықтар үшін отбасылық тақырыптың басымдығын көрсетеді. Зерттеу барысында баспасөз белгілі бір стратификациямен, отбасы мен отбасылық әл-ауқат туралы «негізгі» кодтарды бөлумен сипатталатыны анықталды. Көп балалы болу туралы мақалалар атауларының мысалдары: «шығыста туу коэффициенті өсуде»,» үшем Павлодардан жас отбасында дүниеге келген»,» өз үйі және ондағы бақыт», сондай-ақ танымал адамдардың өмірбаяны басым, қазіргі жас және көп балалы отбасылар мемлекеттен қалай қолдау алатыны айтылады. Бұл газет материалдарындағы ең маңызды көлем деп айтуға болады. Мысалы, Президенттің Отбасы күнімен қалай құттықтайтыны, жаңа пәтерлердің кілттерін қалай табыстайтыны және т.б. туралы ақпаратпен оқылатын баспасөз беттері толып жатыр, яғни қазақстандықтар ең көп талқылайтын отбасылық тақырыптар қозғалды. Қандай да бір дәрежеде салауатты өмір салтын насихаттау, отбасын нығайту, қазақтардың ұлттық салт-дәстүрлерін қалпына келтіру жөніндегі іс-шаралар сипатталады. Сенім мен неке мәселелерін қозғайтын мақалалар діни жаңғыруды оң бағалайды, көптеген жас отбасылар болашақ отбасы мен балалар үшін жауапкершілікті өздерінен алып тастай отырып, АХАЖ органдарында некені тіркегісі келмейтінін атап көрсетеді. Осылайша, отбасы, отбасылық құндылықтар, әл-ауқат туралы жарияланымдар таратылды.

1-кесте – «Егеменді Қазақстан» газетінде жарияланымдарды бөлу

Жарияланым тақырыптары	Абсолютті мән
Отбасы және мемлекет	35
Ұлтаралық отбасы	24
Отбасылық құндылықтар	22
Отбасына көмек (әлеуметтік жұмыс, баспана, емдеу)	16
Іс-шаралар, фестивальдар, акциялар	12
Көпбалалы отбасы	10
Аз қамтылған, аз қамтылған отбасылар	15
Қылмыстық хроника	27
Атақты адамдар туралы мақалалар және отбасы туралы басқа да жарияланымдар зерттеу талдауының өрісі	24
Барлығы	184

Кестеден көріп отырғанымыздай, «Егеменді Қазақстан» газетінде ең көп талқыланатын тақырып – мемлекеттің отбасыларды қолдауы арқылы әл-ауқатқа қол жеткізу. Қолдау әр түрлі, тұрғын үй алаңымен (ардагерлер отбасыларына ыңғайлы баспана іздеу), балабақшаларды басқаруды бақылау, тууды жақсарту үшін қоғамдық қорлар мен ақшалай төлемдер сияқты әлеуметтік бағдарламалар, медицинаны нығайту, түрлі мәдени іс-шаралар өткізу және отбасыларды әртүрлі жобаларға тарту. Баспа БАҚ-та ана болудың дәстүрлі рөлдерін жандандыру қажеттілігі туралы айтылады және бұл мемлекеттік идеологияның элементіне айналады. Басқаша айтқанда, бүгінгі таңда қазақстандық отбасына мемлекеттілік пен этникалық бұқараны жандандыру үшін репродукцияға бағдарланған отбасында дәстүрлі гендерлік тәртіпті сақтау ұсынылады.

Баспа БАҚ-бұл қоғам мүшелері арасында алға жылжу мақсатында әл-ауқат стандарттары мен бейнелерінің көбеюіне әсер ететін күшті фактор. Баспа құралдары арқылы берілетін отбасы бейнесі көбінесе отбасылық мінез-құлық моделін белгілейді, отбасы мен отбасылық рөлдердің бейнелері мен стандарттарын қалыптастырады. Қарапайым халық өзін санадан тыс деңгейде медиа кейіпкерлермен сәйкестендіре отырып, бұқаралық ақпарат құралдарында жарнамаланатын отбасы стандарттарына еліктеуге тырысады [11, б. 223]. Мақалалардың едәуір көлемі отбасылық құндылықтарға, гүлденген отбасыларға, жыл сайын өткізілетін «Мерейлі отбасы» (гүлденген отбасы) конкурсының қорытындыларына арналған, ол адамгершілік және отбасылық құндылықтарды жаңғыртуға бағытталған. Тұтастай алғанда, жүргізілген мазмұнды талдау отбасы мен оның әл-ауқаты туралы көптеген мақалаларға қарамастан, мүлдем талқыланбайтын көптеген мәселелер: біртұтас отбасылар, гомосексуалды немесе лесбияндық некелер, асоциалды отбасылар деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Мемлекет тарапынан отбасыларды қолдаудың әртүрлі түрлері — ең көп талқыланатын тақырып. Бұл дәстүрлі, кеңейтілген, гүлденген отбасын ақпараттық және мәртебелік қолдаудың маңызды ресурсы ретінде қызмет ететін баспа БАҚ жұмысының өте маңызды түрі.

Қорытынды

Айта кету керек, қоғамның барлық мүшелері отбасылық құндылықтарды біртұтас түсінбестен отбасының әл-ауқатына қол жеткізе алмайтынын атап өткім келеді, өйткені құндылықтар қоғамдағы және отбасындағы адамдардың өзара әрекеттесу нормаларын, мінез-құлқын және ережелерін анықтайды. Қоғамда әлеуметтік-мәдени орта ретінде қалыптасқан құндылықтар жеке тұлғаның құрылымына берік енеді, ұрпақтар арасында таратылады және отбасылық әл-ауқат деңгейіне және бүкіл қоғамның әл-ауқатына әсер етеді. Отбасының әл-ауқатын талдау бізге барлық деңгейлерді біріктіруге және әл-ауқатты

белгілі бір уақыт параметрлерінде Әлеуметтік және жеке тұрғыдан қарастыруға мүмкіндік берді. Әл-ауқаттың өсуі мен сыртқы қиындықтарды жеңудің маңызды факторларының қатарында отбасылық дәстүрлер мен құндылықтардың нығаюы, сондай-ақ отбасының беделінің артуы көрсетілген.

Осылайша, әл-ауқат пен отбасылық құндылықтар объективті қолданыстағы әлеуметтік ортаның, отбасының және жалпы қоғамның әл-ауқатының маңызды көрсеткіші болып табылады. Бұл отбасылық әл-ауқаттың дамуындағы дәстүрлі вектордың үстемдігін тағы да айқын көрсетеді, бұл респонденттердің басым бөлігі қазақ ұлтына байланысты болуы мүмкін. Сонымен қатар, Қазақстанда отбасылық әл-ауқатты арттыру жөніндегі бірінші кезектегі шаралар халықтың толеранттылық деңгейін арттыруға, қалған кедейлікті еңсеруге, жалақыны индекстелген ұлғайтуға, мемлекеттік қаржыландыруға және шалғай өңірлерді қолдауға бағытталуы тиіс.

Қазақстан Президенті Қ.Ж.Тоқаевтың 01.09.2023 жылғы «Әділ Қазақстанның экономикалық бағыты» атты жолдауында Ұлттың жаңа сапасын қалыптастыру біздің еліміз үшін ерекше маңызға ие екендігі атап көрсетілген. Барлық азаматтар, әсіресе жастар, ең жақсы қасиеттерді қамтуы керек-осыдан қоғам құндылықтарының бірыңғай жүйесі қалыптасады. Егер әркім патриоттық, білімді, еңбекқор, тәртіпті, жауапты, әділ, үнемді және жауапты болса, онда біз үшін қол жетпейтін биіктіктер болмайды» [12].

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Смит, А.** Халықтар байлығының табиғаты мен себептері туралы зерттеу [Текст] // [Мақала және түсініктеме. экон. ғыл.канд. В. С.Афанасьев]. – Мәскеу : Соцэкгиз, 1962. – 684 б.

2 **Маркс, К.** Капитал [Текст]. – М. : Политиздат, 1988. – Б. 88–89.

3 **Бентам, И.** Моральмен заңнама негіздеріне кіріспе[Текст]. – М., ред. : РОССПАН, 1998. – 416 б.

4 **Сен, А. К.** Этика және экономика туралы [Текст]. – М. : Ғылым, 1996. – 160 б.

5 **Саймон, Г. А.** Экономикалық теория және мінез-құлық ғылымындағы шешім теориясы [Текст]. – Экономикалық ой кезеңдері Т.2. Компания теориясы / В. М. Гальперина ред. – Санкт-Петербург : Экономикалық мектеп, 2000. – 54–72 б.

6 **Бьюкенен, Дж. М.** Шығармалар. Экономикалық саясат Конституциясы. Келісімді есептеу. Бостандық шекаралары [Текст]. – Экономика саласындағы Нобель сыйлығының лауреаттары. Т.1 // Экономикалық бастама қоры. – М. : Таурус Альфа, 1997. – 560 б.

7 **Қалдыбаева, О. В., Қалдыбаев, М. С.** Дәстүрлер мен жаһандану: қазіргі Қазақстан халқының құндылық бағдарлары [Текст]. – Азия өңірі елдеріндегі қауіпсіздік. – 2018. – 113–138 б.

8 **Дюркгейм, Э.** Әлеуметтану: пәні, әдісі, мақсаты [Текст]. – М., 1995. – 14 б.

9 **Узакова, С. А.** Қазақстандық отбасының әл-ауқаты «XXI ғасыр жастары: болашақ бейнесі [Текст] // Халықаралық қатысуымен бүкілресейлік ғылыми конференция материалдары. – Санкт-Петербург. – 2019. – Б. 589–591.

10 **Мирзабекова, А. Ш.** Қазақтардың мәдени сәйкестендірудің дәстүрлі жолы: әлеуметтік-философиялық аспект [Текст]. – ҚарМУ хабаршысы. – 2014. – 105–115 б.

11 **Маршалл, А.** Экономикалық ғылымның принциптері [Текст]. – Т.1 – М. : Прогресс, 1993. – 76–82 б.

12 **Наберушкина, Э. К., Узакова, С. А.** Әлеуметтік уақыт контекстіндегі отбасылық құндылықтар [Текст]. – Уақыт калейдоскопы: жеделдету, инверсия, сызықтық емес, әртүрлілік // Халықаралық пәнаралық конференция материалдары бойынша мақалалар жинағы. – Саратов, 2015. – 221–226 б.

13 Мемлекет Басшысы Қ.-Ж.Тоқаевтың «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы [Текст]. – 2023 жылғы 1 қыркүйек [Электрондық ресурс]. – Сілтеме арқылы қол жетімді. – URL https://baiterek.gov.kz/ru/president-essages/?bitrix_include_areas=N&clear_cache=Y (өтініш берген күні 10.10.2023 ж.)

14 **Fletcher A.** The Shaking of the Foundations. Family and Society. London. – New York : Routledge, 1988. – 287 p.

REFERENCES

1 **Smith, A.** Issledovanie o prirode i prighinach bogatstva narodov [Research on the nature and causes of the wealth of peoples] [Text]. – [Introductory article and commentary by cand. econ. sciences V. S. Afanasyev]. – Moskva : Sotsekgiz, 1962. – 684 p.

2 **Marx, K.** Capital [Capital] [Text]. – Moskva : Politizdat, 1988. – P. 88–89.

3 **Bentham, I.** Vvedenie v osnovaniya npravstvennosti i zakonodatelstva [Introduction to the Foundations of Morality and Legislation] [Text]. – Moskva : Izd-vo ROSSPEN, 1998. – 416 p.

4 **Sen, A. K.** Ob etike i ekonomiki [On Ethics and Economics] [Text]. – Moskva : Nauka, 1996. – 160 p.

5 **Simon, G. A.** Teoriya prinyatiya reshenij v ekonomicheskoy nauke [The theory of decision-making in economic theory and in the science of behavior

Milestones of economic thought] [Text]. –Volume. 2. Theory of the firm / Edited by V. M. Galperin. – SPb. : Economic School, 2000. – 534 p.

6 **Buchanan, J. M.** Sochineniya. Konstituciya ekonomicheskoy politiki. Raschet soglasiya. Granicy svobody Essays[Constitution of Economic Policy. The calculation of consent] Boundaries of freedom Nobel laureates in economics. Volume. 1 / Foundation for Economic Initiative. – Moscow : Taurus Alpha, 1997. – 560 p.

7 **Kaldybaeva, O. V., Kaldybaev, M. S.** Dəstyrlər men zhahandanu: qazirgi Qazaqstan xalqy`ny`ñ qyundy`ly`k baǵdarlary` [Traditions VS globalization: value orientations of the population of modern Kazakhstan] [Text]. – Bezopasnost v stranah aziatskogo regiona. – 2018. – P. 113–138.

8 **Durkheim, E.** Sociologiya: ee predmet, metod, prednaznachenie [Sociology: Its Subject, Method, Purpose] [Text]. – Moskva, 1995. – P. 14.

9 **Uzakova, S. A.** Blagosostoyanie kazhastanskoi semi [Welfare of the Kazakh family] Materialy Vserossiyskoy nauchnoy konferencii s mezhdunarodnym uzhashtien «Molodezh XXI veka : obraz budushhego» [Text]. – Sankt-Petersburg, 2019. – P. 589–591.

10 **Mirzabekova, A. Sh.** Tradisionnyi püt külturnoi identifikasii kazahov: sosiälno-filosofski aspekt [Traditional way of cultural identification of Kazakhs: socio-philosophical aspect] [Text]. – Bulletin of Karaganda State University. 2014. – 105–115 p.

11 **Marshall, A.** Principy ekonomicheskoy nauki [Principles of economic science] T.I.[Text]. – Moskva : Progress, 1993. – P. 76–82.

12 **Naberushkina, E. K., Uzakova, S. A.** Semeinye senosti v kontekste sosiälnoogo vremeni[Family values in the context of social time] [Text]. – Collection of articles on the materials of the International interdisciplinary conference «Kaleidoscope of time: acceleration, inversion, nonlinearity, diversity» – Saratov, 2015. – P. 221–226.

13 Poslanie Glavy gosudarstva K.-J. Tokaeva narodu Kazakhstana [Message of the Head of State K.-J. Tokayev to the people of Kazakhstan] [Text]. – «Ekonomicheski kurs Spravedlivogo Kazakhstana». September 1, 2023. [Electronic resource]. – Available at: URL https://baiterek.gov.kz/ru/president-messages/?bitrix_include_areas=N&clear_cache=Y (Accessed 10.10.2023).

14 **Fletcher, A.** The Shaking of the Foundations. Family and Society. – London. – New York : Routledge, 1988. – 287 p.

20.01.23 ж. баспаға түсті.

11.11.23 ж. түзетулерімен түсті.

25.02.24 ж. басып шығаруға қабылданды.

*С. А. Узакова¹, А. А. Камиева²

^{1,2}Международный академический университет,

Республика Казахстан, г. Уральск

Поступило в редакцию 20.01.23.

Поступило с исправлениями 11.11.23.

Принято в печать 25.02.24.

БЛАГОСОСТОЯНИЕ И СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ: КОНСТРУИРОВАНИЕ МОДЕЛИ БЛАГОПОЛУЧНОЙ КАЗАХСТАНСКОЙ СЕМЬИ (НА ПРИМЕРЕ ГАЗЕТЫ «КАЗАХСТАНСКАЯ ПРАВДА»)

В статье авторами рассматривается специфика концепта семьи и благосостояния и их влияние на конструирование модели благополучной казахстанской семьи и благосостояния всего казахстанского социума. Акцентируется, что благосостояние казахстанской семьи неразрывно связано с процессом интериоризации ценностей как конструирования смысловой матрицы общества. С целью раскрытия особенностей воздействия СМИ на воспроизводство общезначимых представлений казахстанцев о семейном благополучии автором было проведен контент-анализ газеты «Казахстанская правда», что позволило отобрать часть наиболее содержательных публикаций в читаемой простыми гражданами газете. Анализ газеты показал, что формирование установок в отношении благосостояния семьи зависит от того какими конструктами, эти категории обозначаются в официальной риторике. В результате проведенного исследования было сделано заключение о том, благополучие и семейные ценности являются важнейшим индикатором благосостояния объективно существующей социальной среды, семьи и общества. Формируясь в обществе как социокультурной среде, ценности прочно встраиваются в структуру личности, транслируются межпоколенчески и влияют на уровень семейного благосостояния и благополучия всего общества. Авторами подчеркивается, что благополучие и семейные ценности являются важнейшим индикатором благосостояния объективно существующей социальной среды, семьи и социума в целом

Ключевые слова: благосостояние, семья, неравенство, экономика, бедность, качество жизни, потребность.

*S. A. Uzakova¹, A. A. Kamieva²

^{1,2}International Academic University,

Republic of Kazakhstan, Uralsk

Received 20.01.23.

Received in revised form 11.11.23.

Accepted for publication 25.02.24.

WELFARE AND FAMILY VALUES: CONSTRUCTING A MODEL OF A PROSPEROUS KAZAKHSTANI FAMILY (ON THE EXAMPLE OF THE NEWSPAPER «KAZAKHSTANSKAYA PRAVDA»)

The article considers the specificity of the concept of family and welfare and their influence on the construction of the model of a prosperous Kazakhstani family and welfare of the entire Kazakhstani society. It is emphasized that the welfare of the Kazakhstani family is inextricably linked to the process of internalization of values as the construction of the meaning matrix of society. In order to reveal the peculiarities of the impact of the mass media on the reproduction of generally significant perceptions of Kazakhstani people about family welfare, the author conducted a content analysis of the newspaper «Kazakhstanskaya Pravda», which allowed to select some of the most meaningful publications in the newspaper read by ordinary citizens. The analysis of the newspaper showed that the formation of attitudes towards family welfare depends on the constructs by which these categories are labeled in official rhetoric. As a result of the study, it was concluded that well-being and family values are the most important indicator of the well-being of the objectively existing social environment, family and society. Formed in society as a socio-cultural environment, values are firmly embedded in the structure of personality, are transmitted intergenerationally and influence the level of family well-being and well-being of the whole society. The authors emphasize that well-being and family values are the most important indicator of the well-being of the objectively existing social environment, family and society as a whole.

Keywords: welfare, family, inequality, economy, poverty, quality of life, need.

Теруге 18.03.2024 ж. жіберілді. Басуға 30.03.2024 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

505 Kb RAM

Шартты баспа табағы 4,1.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: З. Ж. Шокубаева

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Тапсырыс № 4336

Сдано в набор 18.03.2024 г. Подписано в печать 30.03.2024 г.

Электронное издание

505 Kb RAM

Усл.печ.л 4,1. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: Шокубаева З. Ж.

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Заказ № 4336

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

vestnik-humanitar.tou.edu.kz